

Kristendomen i skolan

Sedan fil. lic. Nils Norman i slutet av juni publicerade sin artikel om kristendomsundervisningen i Dagens Nyheter har en ganska livlig debatt uppstått i frågan. En rad kompletterande inlägg har införts i denna tidning, andra har, trots att de i flera fall varit av intresse, icke kunnat beredas plats. Även i andra tidningar, särskilt de religiöst betonade, har skilda synpunkter framförts. I och för sig är denna diskussion glädjande. De politiska meningsbrytningarna under senare tid har alltför mycket koncentrerats kring materiella frågor. Till stor del beror detta på att det härskande partiet nästan helt synes ha förlorat sitt intresse för kulturpolitiska principproblem. Den socialistiska ideologi som ännu för några årtionden sedan var central inom socialdemokratien hade åtminstone det goda med sig att partiet ställde frågor inom hela samhällslivet under debatt; nu synes man betrakta de tidigare framförda grundsatserna om religionsfrihet, kyrkans skiljande från staten, konfessionslös undervisning som helt antikverade. Inom liberalismen kan en liknande, om än inte så markerad, utveckling förmärkas. Om något parti skall verka för ett friskare klimat, är det folkpartiet, vars frihetslinje kräver en fri debatt mellan de skilda riktningarna inom partiet.

Vid en blick på undervisningsplanerna i kristendom kan man tveka om huruvida en konfessionell eller konfessionslös undervisning är åsyftad. Det talas, för att ta planen för folkskolorna som exempel, om att eleverna skall bibringas "en efter deras mottaglighet och behov avpassad kunskap om kristendomens uppkomst, innehåll och utveckling"; detta skall ske så att "lärjungarnas religiösa och sedliga utveckling" främjas. Härav framgår ej klart om undervisningen skall vara i kristendom eller om kristendom. Även den socialdemokratiska eklelesiastikministern Värner Rydén, som år 1919 införde den nu gällande undervisningsplanen, uttryckte sig något svävande. Han förklarade visserligen en konfessionslös undervisning vid denna tid vara omöjlig, men motiverade detta endast med en hänvisning till bristen på lärare och läroböcker samt med en antydning om att själva kra-

vet på en dylik undervisning vore oklart. Vidare anfördes att undervisningen skulle vara objektiv; en sådan undervisning borde — med tanke på att i kristendomen funnes "så oerhört mycket gemensamt för olika religiöst tänkande" — kunna "tillfredsställa det stora flertalet av vårt folk, på samma gång som den hos våra barn bör kunna grundlägga en djupare och sannare uppfattning av de religiösa och sedliga problemen". Att i realiteten religionsundervisningen är konfessionell icke blott i den meningen att den, även i de högre skolorna, väsentligen gäller kristendom, utan också på så sätt att eleverna om möjligt inges tro på den kristna läran, står utom varje tvivel. Enligt förslagen från 1940 års skolutredning skulle, såsom fil. kand. Gustaf Brynnel framhållit, det konfessionella draget ytterligare markeras. Det talas om att eleverna bör bibringas en "kunskap som kan utgöra grunden för en kristen livs-
åskådning", att undervisningen icke bör läggas alltför historiskt, att det ligger en fara i att bibeln studeras "mera som dokument för religionens historia än som inspirationskälla..." Det är icke överdrivet att häri se tydliga ansatser till en kulturpolitisk reaktion.

På en punkt i den under senaste tid förda debatten torde de flesta vara ense. I alltför hög grad tvingas eleverna fortfarande att mekaniskt inlära dogmatiska påståenden och allmänreligiösa deklarationer. Även Svenska Morgonbladet antyder att utantillläsningen av psalmsverser drivits för långt. Motiveringen är visserligen egendomlig; man bör "icke ge hugg på sig genom överdrivet utantillläsande av långa, svårbegripliga psalmer". Men själva erkännandet är icke desto mindre av något värde.

En sådan modifikation av kristendomsundervisningen är dock en sak av jämförelsevis underordnad betydelse. Kravet på religionsfrihet, som från liberala utgångspunkter ter sig lika självklart som kravet på yttrande- och tankefrihet över huvud, innebär ovillkorligen fordran på konfessionslös undervisning. Därmed menas naturligtvis icke, såsom från religiöst håll gärna antydes, att

religionerna, enkannerligen kristendomen, skulle avföras från skolschemat. Meningen är att undervisningen skall bli saklig, objektiv, att religionerna skall behandlas på samma sätt som exempelvis de filosofiska åskådningarna på högre skolstadier. Dogmatisk undervisning, propagerad för de skilda trosformerna får ske genom andra organ än de statliga skolorna. Kristendomen, eller rättare sagt den här härskande varianten av kristendom, får på detta sätt fortfarande en gynnad ställning — genom en central plats på undervisningsschemat —, men tron på dess läror blir icke längre något som skall utläras och inläras.

Bland invändningarna mot denna ståndpunkt är en att majoriteten av vårt folk skulle önska konfessionell undervisning. Om detta är riktigt, lyckas det icke att genomföra en reform. Men detta är intet skäl mot att arbeta för en sådan. Och de föräldrar som önskar att deras barn uppfostas till kristna bör kunna förstå att deras önskan kan tillgodoses utan att detta inkräktar på andras frihet. Om en majoritet av landets befolkning är socialister, skulle det, enligt alla demokraters uppfattning, likväl innebära demokratis upphävande, därest denna majoritet framvingade undervisning i — icke om — socialism i statens skolor. När det gäller den politiska och religiösa åskådningen bör enligt demokratis frihetsprinciper något majoritetsvalde icke få förekomma.

En annan invändning bottnar i uppfattningen att moral icke kan inläras utan religion. Själva principfrågan om värderingarnas metafysiska förankring kan här icke uppställas. Men tydligt är väl att moralen icke står eller faller med den konfessionella statliga undervisningen; det är tillräckligt att hänvisa till den rad länder i vilka en obligatorisk undervisning i en viss lära icke förekommer och där ett förslag om en ändring i detta hänseende skulle anses som ett attentat mot friheten.

Viktigare är en synpunkt som framfördes redan vid den gällande undervisningsplanens utarbetande. De lärare som nu undervisar i ämnet kristendom är i regel troende kristna, och det kan icke begäras av dem, eller rättare, det är svårt för dem att lägga om undervisningen till saklig objektivitet. Om en reform önskas, blir det därför nödvändigt att successivt uppfostra en lärarkår vars medlemmar, oberoende av den religiösa åskådningen, är skickade att följa de nya grundsatserna. Omöjligt bör detta ej vara, lika litet som det är omöjligt för en högerman, en liberal eller en socialist att ge undervisning i historia och politik utan att driva propaganda för sin egen åsikt.

Till slut: det vore tacknämligt om man på religiöst håll diskuterade dessa frågor med större lugn och tolerans. Ofta talar man som om det vore fråga om religionsföljelse, då allt vad som begärs är samma rättigheter för alla; det antydes att de kristna än en gång drives till katakomberna, då blott ett av deras privilegier sättes i fråga. Om en avkristning skulle bli följden av konfessionslös undervisning, vore sannoligen den kristna tron svagt förankrad; man bör trösta sig med att kristendomen i andra länder med framgång bestått denna prövning. De kristna i vårt land, med statskyrkan såsom bastion och med tro på eviga sanningar i reserv, borde, även utan stöd av sin egen läras anvisningar, kunna visa samma fördragsamhet som rationalisterna.